

JEROEN
VAN DER SPEK

250

DINGEN DOEN
IN NEDERLAND
VOOR
PENSIONADO'S





EEN PRACHTIG AVONTUUR

Eerlijk is eerlijk: toen mijn uitgever me polste of ik een boek voor pensionado's wilde maken, was mijn eerste gedachte: is dat niet *saai*? Om me vrijwel direct te realiseren dat ik in één klap twee denkfouten maakte. De eerste: pensionado's **ZIJN** niet *saai*. Ze hebben levenservaring. Ze zijn door de wol geverfd. Ze hebben culturele bagage en tijd. En, niet onbelangrijk voor een schrijver van reisboeken: ze *lezen*. Een geruststellend idee wanneer je als schrijver net een interessante anekdote achter de hand hebt, die niet meer binnen het scherpmpje van een mobiel past.

Maar – daar was denkfout nummer twee – ik had nog iets anders over het hoofd gezien. *Mezelf*. Of beter gezegd: mijn eigen carrièrefase. Hoewel ik werken absoluut niet als straf beschouw, en ik graag nog tot het einde der dagen met mijn camera door Nederland wil trekken, begint mijn pensioengerechtigde leeftijd aardig in zicht te komen. Met andere woorden: ik ben zelf een *pre-pensionado*.

Ineens zag ik mogelijkheden. Een boek voor bijna-leeftijdsgenoten bood me de kans om precies die onderwerpen in een boek te belichten die ik zelf de moeite waard vind: van kunst op straat tot restaurants op ongerijmde plekken en van kerken met een bijzonder tweede leven tot activiteiten waarmee je als toerist eindelijk eens iets voor je omgeving *terugdoet*. Ik appte mijn uitgever: een briljant idee.

Dit boek laat zien dat het niet bij een idee is gebleven. Het samenstellen van deze gids is weer een prachtig avontuur geworden, dat me tot in de verste uithoeken van ons land heeft gebracht. En dat me opnieuw heeft laten ervaren dat er – ook voor een doorgewinterde reisjournalist – nog heel veel nieuwe plekken te ontdekken zijn.

Natuurlijk waren er onderweg ook een aantal onvermijdelijke obstakels. Ik wachtte eindeloos tot de Wegenwacht mijn *off the road* locatie had gevonden. Ik stak een stuk of twintig sloten over om erachter te komen dat mijn reisdoel (een 'idyllisch dorpsgezicht') Al-gegeneerd was. En ik stuitte in een schijnbaar uitgestorven bos op de filmploeg van *Gooische Vrouwen*, bezig met een 'Franse' buitenscène.

Het resultaat van al deze avonturen is een ideeënboek dat je – hopelijk – uitnodigt om zelf op pad te gaan en verrassende stukjes Nederland te (her)ontdekken. Ik wens je daarbij net zo veel plezier toe als ik had tijdens het schrijven!

Jeroen van der Spek

INHOUD

Walks with a twist	9
10 wandelingen met een verrassende invalshoek	
Opmerkelijke musea	17
10 musea met een bijzonder verhaal	
Ongerept groen	25
De 10 mooiste onbekende natuurgebieden	
Jeugdsentiment	35
10 nostalgische ervaringen	
The sky is the limit	43
10 x de hoogte in	
Lokaal gebrouwen	53
10 bierbrouwerijen met proeflokaal	
Geen oog dicht	61
10 slaapplekken waar de overnachting bijnaak is	
Het oog wil ook wat	69
10 restaurants op bijzondere locaties	
Langs de waterkant	77
10 bijzondere waterplekken	
Bont en blauw	85
10 x architectuur waar je steil van achterover slaat	
Gluren bij de burens	95
10 x net over de grens	
Beautiful bridges	105
10 bruggen die een omweg waard zijn	

Geordend groen	115
10 landschaps- en beeldenparken	
Deugtoerisme	123
10 uitstapjes waarmee je ook een ander helpt	
Atelier buitenlucht	131
10 x kunst in de openbare ruimte	
Winterswijk of Wisconsin?	141
10 x on-Nederlands	
Tea please!	149
10 theetuinen	
Inspiring industry	157
10 industrielocaties waar je voor je lol naar toe gaat	
Wonderful wellness	167
10 originele wellnessplekken	
Oerend Hard	175
10 x rock-'n-roll	
De boer op	183
10 x bijzondere boerderijbelevingen	
Tijdscapsules	191
10 plekken waar de tijd stil lijkt te staan	
Meeslepende media	199
10 immersive experiences	
Na het zingen de kerk in	207
10 kerken met een bijzonder tweede leven	
Duistere geschiedenis	217
10 beladen plekken	



WALKS WITH A TWIST

10 WANDELINGEN MET EEN BIJZONDERE INVALSHOEK

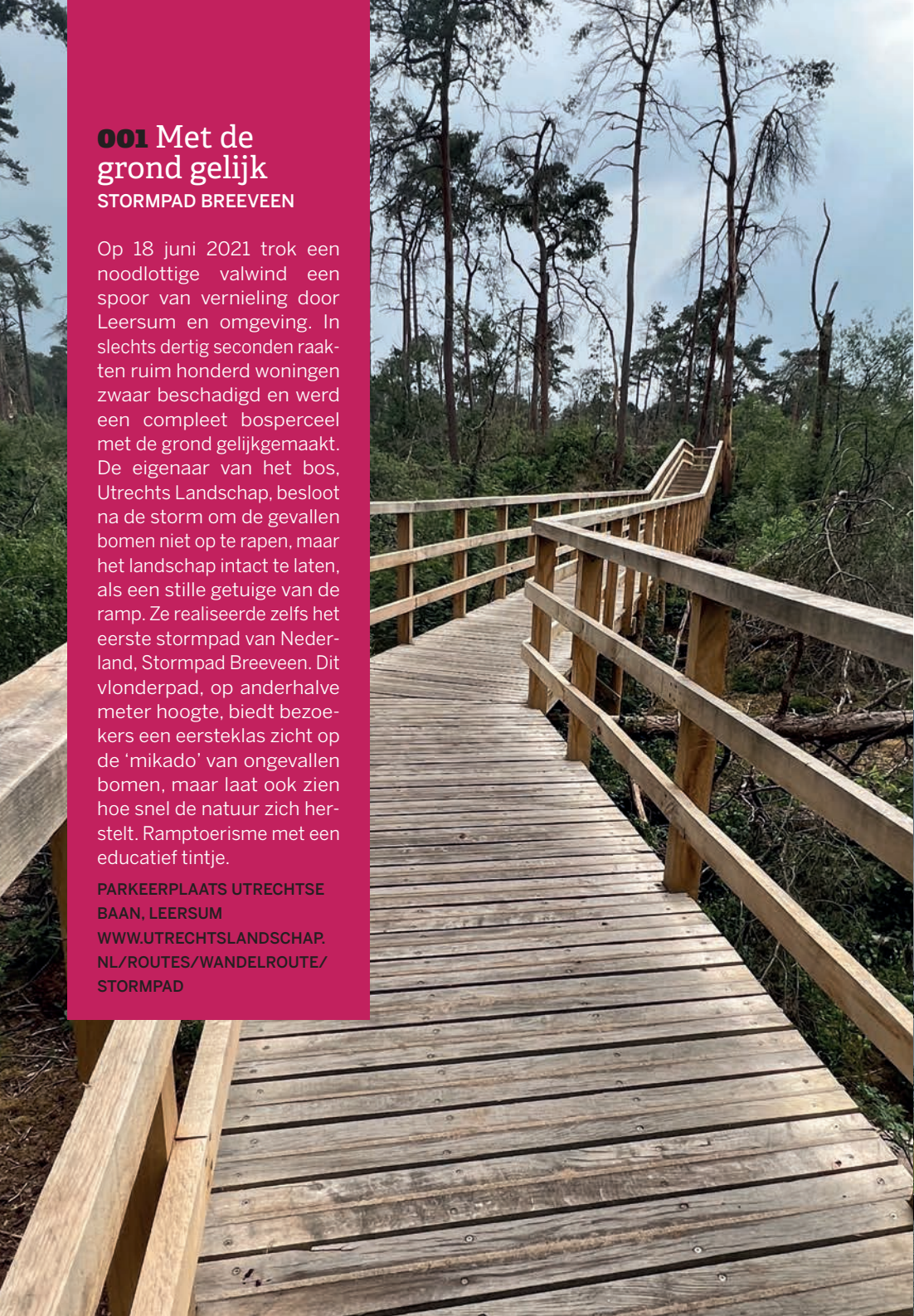
Met een mooie rond- of lijnwandeling is natuurlijk helemaal niets mis. Maar soms is het leuker om je wandeling op te hangen aan een bepaald thema, een podcast of een goed verhaal. Laat je rondleiden op het Schokland van voor de drooglegging, luister naar het hilarische verhaal van vier planten over de Floriade 1972 of maak een eigentijdse pelgrimstocht tijdens de Walk of Wisdom – met je mobiel op standje 'vasten'.

001 Met de grond gelijk

STORMPAD BREEVEEN

Op 18 juni 2021 trok een noodlottige valwind een spoor van vernieling door Leersum en omgeving. In slechts dertig seconden raakten ruim honderd woningen zwaar beschadigd en werd een compleet bosperceel met de grond gelijkgemaakt. De eigenaar van het bos, Utrechts Landschap, besloot na de storm om de gevallen bomen niet op te rapen, maar het landschap intact te laten, als een stille getuige van de ramp. Ze realiseerde zelfs het eerste stormpad van Nederland, Stormpad Breeveen. Dit vlonderpad, op anderhalve meter hoogte, biedt bezoekers een eersteklas zicht op de 'mikado' van ongevallen bomen, maar laat ook zien hoe snel de natuur zich herstelt. Ramptoerisme met een educatief tintje.

**PARKEERPLAATS UTRECHTSE
BAAN, LEERSUM**
**[WWW.UTRECHTSLANDSCHAP.
NL/ROUTES/WANDELROUTE/
STORMPAD](http://WWW.UTRECHTSLANDSCHAP.NL/ROUTES/WANDELROUTE/STORMPAD)**



002 Donkere kanten

GOUDZUCHT

Het NPO-programma *Het verhaal van Nederland* kreeg in 2022 voor elkaar wat niemand nog voor mogelijk hield: vaderlandse geschiedenis weer spannend en zelfs 'sexy' maken. Als spin-off van het programma bedachten de makers ook een aantal podcastwandelingen door Nederlandse steden met een bewogen geschiedenis. Zoals de podwalk *Goudzucht*. Tijdens deze wandeling neemt verteller Daan Schuurmans je mee naar een aantal van de mooiste plekken in Hoorn: de Hoofdtoren, het Oostereiland en de Roode Steen. Onderweg kom je het nodige te weten over de donkere kanten van het vroegere VOC-stadje. Je ontdekt hoe de VOC na een felle concurrentiestrijd als eerste multinational ter wereld kwam bovendrijven, maar je duikt ook in een van de zwartste hoofdstukken van de Nederlandse geschiedenis: de slavenhandel. Een fascinerende wandeling met een heel donker randje.

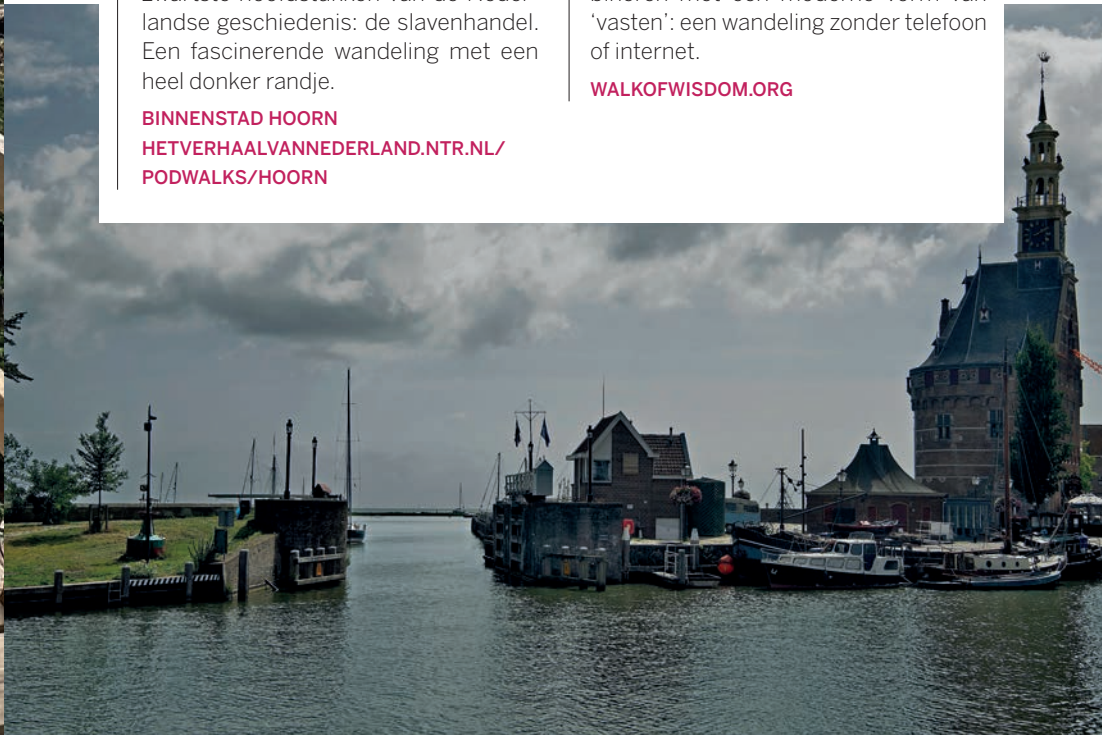
BINNENSTAD HOORN
**HETVERHAALVANNEDERLAND.NTR.NL/
PODWALKS/HOORN**

003 Modern vasten

WALK OF WISDOM

Je kan natuurlijk de 2400 kilometer lange pelgrimsroute naar Santiago de Compostella aflopen. Maar je kan ook kiezen voor een eigentijdse bedevaart in eigen land. De Walk of Wisdom nodigt wandelaars uit om hun eigen pad naar wijsheid te ontdekken. Je volgt een 137 kilometer lange route door het prachtige buitengebied van Nijmegen en doorkruist een grote verscheidenheid aan landschappen met elk hun eigen verhaal: de Ooijpolder, de Duivelsberg, het Reichswald, de Mookerheide en de uiterwaarden langs de Waal. Wanneer je je als pelgrim aanmeldt, krijg je een startpakket met een routegids, detailkaarten en overnachtingsadressen. Plus een pelgrimsveter, waaraan je de ringetjes van de halteplaatsen kan rijgen. Wie dat wil kan de pelgrimstocht ook combineren met een moderne vorm van 'vasten': een wandeling zonder telefoon of internet.

WALKOFWISDOM.ORG



OPMERKE- LIJKE MUSEA

10 MUSEA MET EEN BIJZONDER VERHAAL

Aan de museumdichtheid van Estland (achttien musea per honderdduizend inwoners) kan Nederland nog niet tippen. Maar wie een alternatief zoekt voor overbekende musea, hoeft in ons land nooit lang te zoeken. Voor dit hoofdstuk gingen we op zoek naar musea met een bijzonder verhaal: van uitgestorven strandgangers in het Strandbeesten Mortuarium tot de food art in LAM en van de tragikomische taferelen van Marius van Dokkum tot de best verborgen kunstverzameling van ons land: kunstcollectie Würth.



011 Kofferdoolhof

FENIX MUSEUM

Kubuswoningen, de Erasmusbrug, de Markthal en het depot van Boijmans van Beuningen: Rotterdam is een openluchtmuseum voor moderne architectuur. In het rijtje met iconen mag ook Fenix, het nieuwe kunstmuseum over migratie, niet ontbreken. De oogverblindende spiraal op het dak is niet alleen een absolute eyecatcher, maar vormt ook een prachtige plek om over de stad uit te kijken. Het museum vertelt het verhaal van Rotterdam als migratiestad en laat zien hoe groot de impact van migratie is: op migranten en hun omgeving, maar ook op culturen, steden, landen en economieën. Je stapt in de stadsbus van *Red Grooms*, beluistert de verhalen van migranten in het *Kofferdoolhof* of staat stil voor de opname van een overvolle vluchtelingenboot in de branding van het eiland Lesbos. Een kunstwerk en een museum die tot denken aanzetten.

PAUL NIJGHKADE 5, ROTTERDAM - 010 – 313 47 60 - FENIX.NL

012 Romeinen in De Meern

CASTELLUM HOGE WOERD

Bij de Utrechtse deelgemeente De Meern denk je niet direct aan Romeinen. Toch staat er aan de rand van het dorp een houten legerkamp van het soort dat Asterix en Obelix-lezers onmiddellijk zullen herkennen: een langgerekt, car-révormig *castellum* met wachttorens, palissades en looppuren. Het Romeinse legerkamp herinnert aan de tijd dat hier de noordelijke grens (*de limes*) van het Romeinse Rijk lag en grenswachters in de gaten hielden wie vanuit Germania het Romeinse Rijk binnen liep. Gek genoeg was van deze periode eeuwenlang niets terug te zien. Tot een ploeg bouwvakkers in 1997 op de resten van een Romeins vaartuig stuitte. Toen ze het gevaarte hadden uitgegraven, zagen ze tot hun verbazing dat het om een 25 meter lange rivierpraam ging, die zich in vrijwel intacte staat onder de grond bevond. Het schip is een van de pronkstukken van het castellum, een cultuurpodium waar je ook terecht kan voor exposities en voorstellingen. Of een wandeling over de looppuren, natuurlijk.

HOGE WOERDPLEIN 1, DE MEERN

030 – 286 00 84

WWW.MUSEUMHOGEWOERD.NL

013 Artist Driven Playground

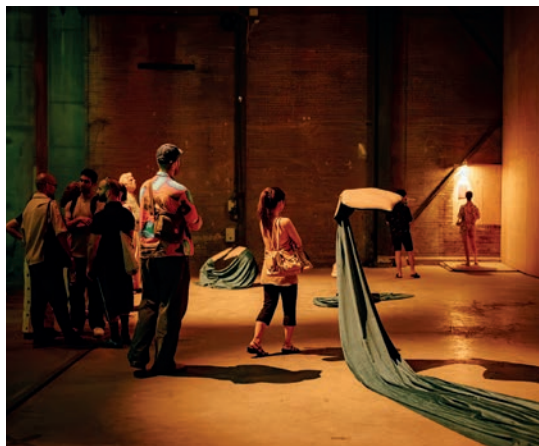
BRUTUS

Expositiecentrum Brutus staat licht-jaren af van de smetteloos witte *cube* die eind vorige eeuw het begrip galerie is gaan belichamen. De Rotterdamse *Artist Driven Playground*, in de voormalige havenloodsen in het M4H-gebied, biedt kunstenaars alle vrijheid om hun dromen te verwezenlijken. Ook als die buitenproportioneel groot zijn, want Brutus beschikt maar liefst over 6000 vierkante meter aan expositieruimte in een passende omgeving: een fabriek waar vroeger ankers en scheepskettingen werden gemaakt. De betonvloeren en roestige stalen balken vormen een perfect decor voor oversized installaties en vervreemdende machines, maar roepen ook de sfeer op van een anarchistische vrijplaats: rauw, ruw en ongepo-lijst. De naam Brutus zei het eigenlijk al.

KEILEWEG 10B, ROTTERDAM

06 – 13 31 79 90

WWW.BRUTUS.NL



014 Fietsen door het museum

OORLOGSMUSEUM OVERLOON

Oorlogsmuseum Overloon is het enige museum in Nederland waar je zonder kaartje binnen kan komen. Althans, als je met de fiets komt, want dan peddel je zo via twee klapdeuren aan de achterzijde de hal met oorlogsmateriaal binnen. Het achterommetje voor fietsers is het gevolg van een wereldwijde primeur. Museum Overloon opende de 90 meter lange fietsbrug in 2019, als onderdeel van de fietsroute Aan de andere kant. Deze fietsroute voert fietsers niet alleen dwars door het museum, maar biedt hen ook een bijzonder afstapmoment: een tunnel met levensgrote fotopanelen én uitzicht op de betalende bezoekers beneden.

MUSEUMPARK 1, OVERLOON

0478 – 64 12 50

WWW.OORLOGSMUSEUM.NL



015 Insiders only

KUNSTLOCATIE WÜRTH

Of ze nu De Trompet, Majoppenveld of Ecofactorij heten: het gemiddelde bedrijfsterrein is een no-go-area voor een dagje uit. Maar bedrijventerrein De Brand in Den Bosch is de uitzondering die de regel bevestigt. Aan een straatje waar normaal alleen trucks en bestelbusjes langsrijden, vind je een geheim dat alleen bij insiders bekend is: kunstlocatie Würth. Het bedrijf, wereldwijd marktleider in bevestigingsmaterialen, bracht de afgelopen decennia een collectie bij elkaar waar een gemiddelde museumdirecteur een moord voor zou doen. Würth bezit werken van onder andere Camille Pissarro, Edvard Munch, Max Beckmann, Anselm Kiefer en Anish Kapoor. Om deze collectie te huisvesten beschikt het bedrijf maar liefst over *vijftien* eigen Europese musea. In de Bos-sche vestiging waren eerder al werken te zien van Armando, Marc Chagall, Max Ernst en Christo. Ook de tentoonstellingen van minder bekende namen, zoals outsider art-schilder Karl Hurm, zijn vaak zeer de moeite waard. Goed de agenda in de gaten houden, dus.

HET STERRENBEELD 35, 'S-HERTOGENBOSCH

073 – 629 15 52

WWW.WURTH.NL





MEE- SLEPENDE MEDIA

10 IMMERSIVE EXPERIENCES

De tijd dat een kunstwerk zelf voldoende was voor een bijzondere museumervaring ligt achter ons. Musea, kunstpodia en attractiemakers streven steeds vaker naar een totaalervaring waarin beleving het toverwoord is. In het komende hoofdstuk maak je kennis met *immersive experiences* zoals Remastered, Fabrique des Lumières of de Islam Experience. Van oh-ervaring naar wow-factor.

221 Soundcatchers

PORTLANTIS

Eigenlijk is alles op de Tweede Maasvlakte *immersive*: het gebied zelf, de enorme containerkranen, maar ook het fonkelnieuwe belevingscentrum Portlantis. Architect Winy Maas ontwierp het in het oog springende gebouw, dat uitkijkt over eindeloze containervlaktes, maar ook een prachtig uitzicht biedt op een nieuw stukje kustlijn: het Maasvlaktestrand. Portlantis biedt bezoekers een kijkje achter de schermen van de huidige en de toekomstige haven. Je ontdekt hoe het land waarop je staat aan de zee is ontworsteld, komt erachter wat zich in het binnenste van containers afspeelt en legt je oor te luisteren bij de 'soundcatchers' op het Panoramadek. Deze reusachtige schelpen bundelen het omgevingsgeluid tot een bijzondere soundtrack. Maasvlakte 2 *in the mix*.

PRINSES MÁXIMAWEG 301,
MAASVLAKTE ROTTERDAM
(HAVENNUMMER 8804)
010 – 252 25 20
[WWW.PORTOFROTTERDAM.COM/
NL/PORTLANTIS](http://WWW.PORTOFROTTERDAM.COM/NL/PORTLANTIS)





222 Moskee van de toekomst

ISLAM EXPERIENCE

Voormalig politicus Joran van Klaveren is een man van uitersten. Hij zat zeven jaar namens de PVV in de Tweede Kamer, tot hij besloot om zijn ideeën over de islam aan de werkelijkheid te toetsen. Die zoektocht leverde een verrassend resultaat op: Van Klaveren werd gegrepen door het geloof en bekeerde zich zelfs tot de islam. In de Islam Experience, een interactief belevingscentrum dat op initiatief van Klaveren in het leven werd geroepen, kom je alles te weten over de geschiedenis en de cultuur van de islam. Met behulp van moderne technieken als virtual reality, augmented reality en hologrammen reis je naar het verleden en de toekomst. Je bezoekt het Huis van de Wijsheid in Bagdad, ziet een moskee van de toekomst en komt alles te weten over de verplichting van moslims om zich over minderbedeelden te ontfemen. Tenslotte sta je voor het hologram van de Kaäba: het centrale heiligdom van de islam.

STREVELSWEG 700, ROTTERDAM

020 – 244 28 77

WWW.ISLAMEXPERIENCE.NL

223 Multimediale stadsmacquette

AMSTERDAM IN MOTION

Vergeleken met oude steden zoals Nijmegen en Maastricht was Amsterdam er laat bij. Maar inmiddels staat de hoofdstad toch alweer 750 jaar op de kaart. In Amsterdam in Motion, een multimediale belevenis in de Westergasfabriek, zie je hoe de stad zich van een vissersdorpje aan het IJ ontwikkelde tot een 'wereldstad op dorpsformaat'. Je bewondert 's werelds grootste multimediale stadsmacquette en laat je meenemen naar belangrijke momenten uit de geschiedenis: van de welvaarts- en bevolkingsexplosie in de 17^e eeuw tot de krakersrellen op de Nieuwmarkt. Een kennismaking met een stad die nooit af is.

PAZZANISTRAAT 19-23, AMSTERDAM
WWW.AMSTERDAMINMOTION.NL

224 Licht onder de knie

VINCENTS LICHTFABRIEK

'Ik maak steeds wat ik nog niet kan, om het toch goed onder de knie te krijgen.' Het klinkt bijna als Pippi Langkous, maar de bovenstaande woorden werden uitgesproken door Vincent van Gogh. In een brief aan zijn broer Theo vertelde de schilder in 1885 over zijn worsteling om licht in kleuren te vangen, en om ook donkere kleuren zo te gebruiken dat de toeschouwer toch lichtval ervaart. In Vincents lichtfabriek, een onderdeel van het Van Gogh Village Museum, kan je zelf onderzoeken wat de effecten van licht en kleur zijn. Je ervaart hoe Vincent van Gogh in zijn Brabantse periode naar manieren zocht om perspectief en licht vast te leggen en ontdekt hoe je eigenlijk naar kleuren kijkt: met je ogen of met je brein.

BERG 29, NUENEN
WWW.VANGOGHVILLAGENUENEN.NL/NL/VINCENTS-LICHTLAB

225 Totaalervaring

FABRIQUE DES LUMIÈRES

Parijs beet in 2018 de spits af. Maar ook in steden als New York, Seoul, Dubai en Dortmund is het multimediale spektakel van Fabrique des Lumières al jaren een groot succes. Logisch, want de combinatie van filmbeelden, fotoprojecties, 3D-animatie en muziek zorgt voor een overrompelende totaalervaring. In plaats van naar een kunstwerk te kijken, zijn bezoekers het middelpunt van het universum van kunstenaars zoals Vincent van Gogh, Claude Monet of Salvador Dalí. Ook de Amsterdamse vestiging, in de voormalige Zuiveringshal van de Westergasfabriek, heeft een indrukwekkend portfolio opgebouwd, met tentoonstellingen over Dalí, Gaudi, stripfiguur Kuifje en Hollandse Meesters. Een zintuiglijke onderdompeling in een voormalige fabriek.

PAZZANISTRAAT 37, AMSTERDAM - 020 - 247 95 00 - WWW.FABRIQUE-LUMIERES.COM



GENIETEN VAN ELK VRIJ MOMENT

In *250 dingen doen voor pensionado's* neemt reis-journalist Jeroen van der Spek je mee op een roadtrip dwars door Nederland. Je maakt kennis met onbekende natuurgebieden, ontdekt musea met een bijzonder verhaal en duikt in de geschiedenis van spectaculaire en onalledaagse plekken. Een inspiratiegids met een flinke portie cultuur, rust én rock 'n roll, en hier en daar een scheutje onvervalste nostalgie.

Jeroen van der Spek is reis- en locatiejournalist, Nederlandkenner en fotograaf. Van zijn boek *1000 dingen doen in Nederland* zijn meer dan 150.000 exemplaren verkocht.



**KOS
M•S**



9 789043 942218

www.kosmosuitgevers.nl

NUR 500
Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen

